

lo (junt amb *distingible*) Llull en l'*Arbre de Sciència*; i la trad. del metge Cauliac c. 1500. No és ben clar si Llull faria l'infinitiu i radical en *-gir* o bé en *-guir* com en llatí, car hi usa només (tres vegades) el subjuntiu present *distinga* (tanmateix *distingible* sense *u*,¹ almenys en l'ed.).

Però com sigui que en part de les formes del present d'indicatiu i del de subjuntiu *-nguo*, *-nguunt*, *-nguat*, etc. es confonien fonèticament amb els verbs més nombrosos en *-ngo*, etc., el català preferí una forma de radical *distingir* amb *ž*; degué haver-hi alguna vacil·lació en els segles baixos (*DTo.*, 1647, etc., i Lacav. escriuen *distinguir*), però ja llavors degué quedar fixada *distingir* com la forma catalana (a diferència del fr. *distinguer*, it. *distinguere*, cast.-port. *distinguir*; no apareix en oc. ant.); car en començar el S. XIX la forma *-gir* està ja fermament establerta: no solament Belv. i Lab. 1839, sinó els escriptors: «oh serres desiguals que, allí en la pàtria mia, / dels núvols e del cel, de lluny vos *distingia* / per --- lo color més blau» (verificat en el fasc. de l'original de l'Oda, 3); «la casa més *distingida*, o de las més, és la del conde Durban», B. de Maldà (*Excursions*, p. 149). A penes hi ha hagut mai cap vacil·lació en aquest punt, almenys en el Princ.¹

DERIV.: *Distingible* [Llull, *Arbre Sci.* II, 277, junt amb *distingibilitat*]. *Distinguo*, pres del ll. *distinguo* 'jo distingeixo', de les disquisicions escolàstiques. *Distint* [ja freqüent en Llull, *-inct*], pres del ll. *distinctus* 'distingit, diferenciat' participi de *distinguere*; ben aviat tendeix a emprar-se molt en l'ús quotidià de la llengua escrita, en plural, afeblint-se progressivament més o menys el sentit cap al d'una mera pluralitat emfatitzada: «per *distintz* capítols adordonades», any 1336 (i en diversos docs. ross., 1395, 1426, *InvLC*); *distintament* [Llull]. *Distintiu*. *Distinció* [Llull] «sens que en Ta divina natura no hagués *distinció* de persones, no ns pogres perdonar --- mes car ton Fill ---»; «que la ç ni s finals no impediexen a la consonància --- sent així que no fem *distinció* al pronunciar natural nostre ---», Carles ros (*AdagesR*, a 1736, p. 22); *distincions*, *distincionar*, *distincionable*, termes lullians.

Del ll. *exstinguere* (veg. supra), es prengué *extingir* [JRoig, *Spill*, 1460]: «seran delits, / tots *estinguits*» (v. 12652), pf. 3 *extingí*, S. XVII (Bruniquer); del part. ll. *exstinctus*: *extinct*, Cròn. del Cerimoniós, i BMetge: «mort aquell tots los senys corporals són *extincts*» (*Somni*, ed. Guàrdia, 130, amb variant *extinchs*); *extinció* [-nció, 1487]. *Extingible*. *Extintor*. *Extintiu*.

¹ Detallant més a Mallorca s'ha vacil·lat una mica més: AMAlcover escrivia *distinguit* el 1911, *BDLC* VI, 275, però ell mateix aviat (*BDLC* VI, 301, ja imprimeix *distingir*) i Moll s'adheriren resoltament a la forma nostra, en tot cas puc certificar (contra *AlcM*) que *distinguir*, *-guit*, no s'ha sentit mai a Barcelona en famílies catalanes. En val. i ross. sí que hi ha hagut forta vacil·lació i fins predomini de *-guir* en el S. XIX i decennis enrere en el nostre. En algun punt del ross. (Aiguatèbia, 1960), sento

distinguit (notable perquè la pron. normal francesa és *distégé*, però deu haver-hi hagut alguna fluctuació en l'ús del Midi, car d'altra banda és fr. normal *ekstëgüibl*, *inekstëgüibl*).

Distòcia, *distòcic*, V. *tocdeg* *Distoma*, *distomats*, *distomatosi*, V. *estómac* *Distorsió*, V. *tòrcer* *Distracció*, *distraure*, *distret*, *distreure*, V. *treure* *Distribució*, *distribuidor*, *distribuir*, *distributiu*, V. *tribut* *Districte*, V. *estrènyer* *Distrófia*, *distrófic*, V. *tròfic* *Disturbi*, V. *torbar* *Disúria*, *disúric*, V. *orina*

DIT, del ll. *dīgītus* id.; la *i* del català, discrepant de la *e* que esperaríem segons la quantitat llatina i la forma (*dedo*, *det*, *doigt*) de la majoria de les llengües romàniques, es retroba en l'it. *dito* i en la forma d'alguns parlars occitans i lleonesos, i sembla correspondre a una variant **dīrtus*, *dīrtī*, que segurament ja sorgiria en alguna part del ll. vg. tardà per raons no ben aclarides, en les quals pogueren concórrer factors fonètics i morfològics. □ 1.ª doc.: S. XIII.

El tenim ja en Desclot, en les *VidesR*, Jaume I i Llull: «si desires sentir vanitats, per les quals sies jutjat a sentir foch perdurable, donchs mit lo teu *dit* en lo foch, e asaja si lo foch poràs soferir una hora» (*Blanq.*, *NCl.* I, 162.21). En Jaume I, com a mesura: «les candeles --- durà més la de sent Jacme bé tres *dits* de través que les altres» (Ag., 13); semblantment en JoMartorell: «una lança de largària de catorze palms, la gruxa cascú a sa voluntat; lo ferro, de largària de quatre *dits*, perquè no s'puga rompre» (Ag. II, 210). Avui *dit* és d'ús general per tot el domini, i s'entén que en la forma *dit*, amb *i* pertot arreu, fins als últims límits de la llengua; àdhuc en el Rosselló, fins al Capcir (anoto *dit da la má* i *didz dal péu*, també *dit petit* 'menovell', a Formiguera, 1960); pel NE. arriba fins als últims pobles, i fins i tot a Vingrau (ja llgd.: *az dits*, *al dig grós*, *al dit mançèt*, 1960). I tanmateix a una part del Rosselló degué estendre's fins a part del S. XIV la forma *det* de la llengua d'oc, car l'*InvLC* n'hi troba encara documents en els anys 1317, 1351 i 1371, després —ja des de 1419— només *dit*; en les *VidesR* es troben totes dues formes («li tolgren lo *det* major de la mà dreta», f° 254r2); Mrs. Ch. Kniazzech en compta 10 casos contra 18 de *dit* en la segona part de l'obra, però sembla que altres col·laboradors de l'obra rebutjaven ja aquella forma, car en el f° 91v2 (n. 152) un error del copista de tots dos mss. revela que un i altre, o no entenien ja, o bé rebutjaven, la forma *det* (V. vol. I, 112).

Avui això està oblidat i enterrat. I més a l'O. la forma *dit* segueix arribant fins a la mateixa frontera lingüística, fins enfront de la Vall d'Aran: a les Valls Ferrera, de Cardós (*lo dit èik*, *lo dit grós*: Areu, Tavascan, Estèrri de C., Farrera, 1934), de Boí, i fins a l'Alta Ribagorça: *dido* pl. *dits* a Benasc (Ferraz, 50), plural *ez diθ* a Roda d'Isàvena (1957); a l'Alt Aragó avui la forma castellana *dédo* s'ha generalitzat pertot (a SJPlan i a Bielsa no ho sento en altra forma, 1965), però sembla indicí que en altre temps hi vagi haver